

تأثیر مقررات کسب و کار بر رشد اقتصادی (در منتخبی از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه)

محمد حسین حسین زاده بحرینی*
استادیار گروه اقتصاد دانشگاه فردوسی مشهد
محمد علی فلاحی
دانشیار گروه اقتصاد دانشگاه فردوسی مشهد
فاطمه عرفانی جهانشاهی
کارشناس ارشد اقتصاد

تاریخ دریافت: ۹۰/۶/۲۰ تاریخ پذیرش: ۹۱/۱/۱۹

چکیده

امروزه بنگاه‌های اقتصادی در راه‌اندازی، به کارگیری عوامل تولید و دیگر مراحل یک کسب و کار با قوانین و مقررات زیادی مواجه‌اند. به نظر می‌رسد مقررات دست‌وپاگیر اداری در محیط کسب و کار، یکی از موانع مهم تولید و سرمایه‌گذاری محسوب می‌شود. در کشورهای مختلف جهان، بهبود محیط کسب و کار و رفع موانع بخش خصوصی، به عنوان یک راهبرد اقتصادی شناخته شده است. با توجه به اهمیت موضوع، در این مقاله جهت بررسی تأثیر قوانین و مقررات کسب و کار بر رشد اقتصادی، شاخصی با عنوان «سختی مقررات کسب و کار» با استفاده از داده‌های بانک جهانی ساخته شده است. برآورد الگو به روش داده‌های تابلویی برای نمونه ۶۲ کشور طی سال‌های ۲۰۰۳-۲۰۰۶ انجام شده است. نتایج حاصل از برآوردهای رگرسیونی نشان می‌دهد مقررات سخت و پیچیده کسب و کار بر رشد اقتصادی کشورهای منتخب تأثیر منفی می‌گذارد.

کلید واژه‌ها: محیط کسب و کار، مقررات کسب و کار، رشد اقتصادی، داده‌های تابلویی.

طبقه بندی JEL: C23, G18, K20

The Effect of Business Regulations on Economic Growth (A Selection of Developed and Developing Countries)

Mohammad-Hossein Bahreini **Hosseinzade**

Assistant Professor of Economics, Ferdowsi University of Mashhad

Mohammad Ali Falahi

Associate Professor of Economics, Ferdowsi University of Mashhad

Fatemeh Erfany Jahanshahi

M.Sc. in Economics

Abstract

In this research, the relationship between business regulations and economic growth is examined.

Nowadays, firms face high regulation in starting business, employing production factors and other procedures of business. It seems one of the important obstacles of production and investment is cumbersome regulation in business environment. In different countries of the world, improvement in business environment and removal of obstacles in front of private sector are known as an economic strategy.

In this paper, regarding the importance of the subject, "Hardness of Business Regulations" index is made by using World Bank data for consideration of the effect of business regulations on economic growth. The model is estimated for 62 countries during 2003-2006 by panel data model. The result shows that hard business regulation has negative effect on economic growth in selected countries.

Key words: business environment, business regulations, economic growth, panel data.

JEL: C23, G18, K20

مقدمه

شاید بتوان گفت که تمام کشورهای جهان برای افزایش تولید و مدرن کردن ساختارهای اقتصاد و صنعت خود، به دنبال طراحی شرایط بهینه تولید صنعتی هستند. پرسشی که در حال حاضر تحلیلگران زیادی را به خود مشغول کرده، این است که تولید با اتکا به چه پیش زمینه‌هایی می‌تواند جایگاه اصلی خود را در اقتصاد باز کند. فرآیند تولید به مؤلفه‌های بسیاری نیاز دارد؛

پدیده‌هایی چون فضای کسب و کار که نهادهای بسیاری در جامعه باید برای به وجود آمدن آن تلاش کنند.

در جامعه‌ای که نهادهای مرتبط با سرمایه‌گذاری و تولید پیشرفته و کارآمد هستند و دولت وظایف حاکمیتی و امنیت‌آفرینی خود را به درستی انجام می‌دهد، هزینه سرمایه‌گذاری و تولید کمتر است. متقابلاً جوامعی که نهادهای ناکارآمد و «دولت‌امنیت‌زدا» دارند، معضلاتی همچون مقررات زاید، نرخ‌های بالای مالیاتی، بی‌ثباتی اقتصادی، موانع تجاری، فساد اقتصادی و نقض حقوق مالکیت را تجربه می‌کنند. وجود همین معضلات است که هزینه سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های اقتصادی را افزایش می‌دهد.

پاره‌ای از دولت‌ها در کلیه زمینه‌های مرتبط با اقتصاد، سرمایه‌گذاری و تولید مداخله می‌کنند و در نتیجه، اختیارات بخش خصوصی را محدود می‌سازند. دخالت بیش از حد دولت، کارآیی را در اقتصاد کاهش می‌دهد؛ هر چه بخش خصوصی آزادتر باشد و قوانین مداخله‌گرانه کمتری را در پیش رو داشته باشد، بهتر می‌تواند به فعالیت‌های خود ادامه دهد. هزینه مقررات دولتی - چه از نظر مالی و چه سایر موارد - باید با درآمد سرانه یک کشور سازگار باشد تا بتوان به کارآمدی آن امیدوار بود. در برخی کشورهای در حال توسعه، هزینه مقررات تجاری نسبت به تولید ناخالص داخلی سرانه بسیار بالاست. جالب توجه است کشورهای در حال توسعه‌ای که از ظرفیت اداری کمتری برخوردارند به روش‌های بیشتری برای ثبت یک فعالیت تجاری نیاز دارند. مقررات دولتی در بازارهای محصول از طریق اعمال محدودیت‌های مستقیم بر ایجاد بنگاه‌های جدید و یا از طریق اعمال مقررات گسترده برای ورود، ممکن است مانع از ورود بنگاه‌ها به بازار شوند. دولت‌ها می‌توانند هزینه ورود بنگاه‌ها به بازار را از طریق افزایش مراحل که پذیرش آن از سوی بنگاه‌ها برای شروع فعالیت‌های تجاری اجباریست، افزایش دهند.

عدم موفقیت در فراهم آوردن حقوق مالکیت مناسب نیز از جمله عوامل دیگری است که ورود بنگاه‌ها را به بازار کاهش می‌دهد. عملکرد ضعیف بازارهای اعتباری که منجر به محدود شدن دسترسی به اعتبار برای برخی از گروه‌ها، به ویژه بنگاه‌های کوچک و متوسط می‌شود، نیز مانع از ورود بنگاه‌ها به برخی از فعالیت‌ها، محدود شدن رشد بنگاه‌ها و همچنین کاهش رقابت در بازار محصول خواهد شد.

دولت‌ها همچنین می‌توانند از طریق افزایش هزینه‌های خروج، مانع از ورود بنگاه‌ها به بازار

شوند. در صورتی که هزینه‌های خروج بسیار زیاد باشد یا در حالت افراطی چنانچه خروج بنگاه غیر ممکن باشد، احتمال ورود بنگاه‌ها به بازار ضعیف خواهد بود. مقررات بازار و عواملی مانند قوانین کار که اخراج کارگران توسط بنگاه‌ها را پرهزینه و حتی غیرممکن می‌سازند، از جمله نهادهای دولتی هستند که هزینه خروج را افزایش می‌دهند.

تغییرات ناگهانی سیاست‌های دولت نیز در زمینه مقررات (قوانین، آئین‌نامه‌ها و بخشنامه‌ها) یکی از مشکلات پیش‌روی صاحبان کسب و کار در همه کشورهای جهان، به‌ویژه کشورهای در حال توسعه است. قانون‌گذاران، عموماً بدون این که درک درست و کاملی از پیامدهای احتمالی قوانین و مقرراتی که وضع می‌کنند داشته باشند، آنها را تصویب می‌نمایند و صاحبان کسب و کار را به یکباره با مقررات جدیدی روبرو می‌سازند.

از اواخر دهه ۱۹۹۰ میلادی، که نقش نهادها و تأثیر غیرقابل انکار عملکرد دولت بر رفتار سرمایه‌گذاران مورد توجه اقتصاددانان قرار گرفت، توصیه به «بهبود فضای کسب و کار» جای توصیه رایج در دهه ۱۹۸۰ میلادی، یعنی «خصوصی‌سازی» را گرفت. هرناندو دسوتو^۱، اقتصاددان پرویی با مطالعه تطبیقی موانع کسب و کار در کشورهای در حال توسعه و صنعتی نشان داد موانع اداری موجود در کشورهای در حال توسعه با محدود کردن سرمایه‌گذاری، تولید و رشد اقتصادی، موجب گسترش فقر می‌شود.

دسوتو بر اساس یک شبیه‌سازی شرایط برای فردی که بخواهد در پرو یک کارگاه کوچک خیاطی با یک نفر کارکن به صورت قانونی راه بیندازد، دریافت که برای طی نمودن مراحل اداری به ۲۸۹ روز زمان و صرف روزانه ۶ ساعت وقت نیاز دارد. در این میان به ۱۰ نفر رشوه داده و به ۲ نفر دیگر نیز قول رشوه داده شده بود. جالب توجه است که همان آزمایش در شهر تامپا در ایالت فلوریدای ایالات متحده انجام شد و تنها ۳/۵ ساعت به طول انجامید و در شهر نیویورک نیز ۴ ساعت زمان برد. به عبارتی، کارآفرین پرویی به ۸۰۰ برابر زمان بیشتر از همتای آمریکایی نیاز دارد تا به صورت قانونی فعالیت نماید (De Soto, 2005).

مجموعه شرایط اداری و حقوقی کشورهای در حال توسعه، امکان انباشت سرمایه و به

1- Hernando De Soto

کارگیری آن را در فعالیت‌های مولد، بسیار محدود ساخته است. فضای نامناسب سرمایه‌گذاری در این کشورها از یک سو، بخش عمده‌ای از کارگزاران اقتصادی را به سوی بخش غیررسمی سوق داده و از سوی دیگر، امکان رشد فعالان بخش رسمی را محدود ساخته است. در این میان، بنگاه‌های کوچک بیش از سایرین متضرر شده‌اند.

برخی بهبود محیط کسب و کار را یک استراتژی جدید توسعه نامیده‌اند و معتقدند نمونه عینی این استراتژی، تجربه چین در ربع قرن اخیر بوده است. در این استراتژی به جای خصوصی‌سازی، محیط اقتصادی برای رشد بخش خصوصی مساعد شده و این بخش به آرامی رشد خواهد کرد. بنابراین، امروزه بهبود محیط کسب کار به‌عنوان یک راهبرد اقتصادی شناخته شده است. این راهبرد، مکمل راهبرد خصوصی‌سازی است و برخی نیز حتی بر این باورند که رفع موانع بخش خصوصی یا همان بهبود محیط کسب کار باید جایگزین خصوصی‌سازی شود.

هزینه‌های ناشی از محیط نامناسب کسب و کار موجب افزایش هزینه تولید و قیمت فروش شده و در نتیجه موجب کاهش توان رقابت و در نهایت کاهش رشد و توسعه اقتصادی می‌شود. براساس گزارش بانک جهانی، هزینه‌های محیط کسب و کار در کشورها بسیار متفاوت است. به‌عنوان مثال، براساس گزارش توسعه جهانی که در سال ۲۰۰۵ با عنوان "A Better Investment Climate for Everyone" منتشر شد، هزینه‌های ناشی از نامناسب بودن زیرساخت‌های حمل و نقل، پرداخت رشوه، هزینه‌های دادرسی و مانند آن، برای شرکت‌هایی که در تانزانیا فعالیت می‌کنند ۲۷ درصد ارزش فروش کالاها، و برای شرکت‌هایی که در لهستان فعالیت می‌کنند تنها ۹ درصد ارزش فروش کالاها را تشکیل می‌دهد. اگر شرکت‌های تانزانیایی به اندازه شرکت‌های لهستانی کارآمد باشند، بازهم -به دلیل محیط متفاوت کسب و کار- قادر به رقابت با شرکت‌های لهستانی نخواهند بود؛ زیرا قیمت تمام شده کالاها در تانزانیا ۱۸ درصد بیشتر از لهستان است (World Bank, 2005). تحقیقات فراوانی انجام شده است که نشان می‌دهد عملکرد اقتصادی کشورها ارتباط کاملاً معنی‌داری با سطح کارآمدی نهادهای دخیل در امر تولید و سرمایه‌گذاری در آن کشورها و کم و کیف سیاست‌ها و عملکرد دولت دارد. برونٹی، کیسانکو و ودر^۱ نشان

1- Burneti, Kisunko, and Weder

دادند محیط کسب و کاری که به وسیله قوانین بی‌اعتبار مثل حقوق مالکیت غیر شفاف، دگرگونی‌ها و شوک‌های سیاسی دائمی، عدم ضمانت اجرای قراردادها و فساد بالا تعریف می‌شود، موجب کاهش نرخ سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی می‌گردد.

غلبه پارادایم بهبودبخشی به فضای کسب و کار، گسترش سازمان‌های ملی و بین‌المللی را به دنبال داشت که حرفه اصلی آنها سنجش فضای کسب و کار در کشورهای مختلف بود. تهیه و روزآمد کردن شاخص‌هایی در مورد میزان آزادی اقتصادی، امنیت بخش خصوصی و درجه‌بندی کشورها از ابعاد مختلف کسب و کار، به طور مستمر توسط این سازمان‌ها انجام می‌شود. مؤسسه بین‌المللی توسعه مدیریت^۱ (IMD)، مجمع جهانی اقتصاد^۲، واحد اطلاعات نشریه اکونومیست^۳ (EIU)، گروه خدمات مخاطره سیاسی^۴ و مؤسسه فریزر^۵ از جمله این سازمان‌ها هستند. اکثر این مؤسسات از طریق جمعی از متخصصان داخلی و خارجی و با استفاده از ترکیبی از داده‌های عینی^۶ و ذهنی^۷ در مورد محیط کسب و کار به شاخص‌سازی می‌پردازند.

انتشار گزارش‌ها و سری‌های زمانی تولیدشده توسط این مؤسسات، عرصه جدیدی را در مطالعات تجربی در دانش اقتصاد گشود که در آن، از شاخص‌های مربوط به وضعیت نهادی و محیط کسب و کار در کشورها به عنوان متغیر مستقل استفاده می‌شود که در ادامه مقاله به تعدادی از این تحقیقات اشاره خواهد شد.

بانک جهانی از سال ۲۰۰۴ شیوه جدیدی را برای سنجش محیط کسب و کار در کشورها ابداع کرد و براساس آن، شاخص‌های مختلفی را تولید و منتشر نمود. متدولوژی بانک جهانی در این زمینه در قسمت معرفی الگو، متغیرها و داده‌های تحقیق (زیر بخش ۲-۱-۱ و ۲-۱-۲) معرفی خواهد شد. در مقاله حاضر، رابطه میان رشد اقتصادی در کشورهای منتخب با کیفیت محیط کسب و کار در آنها - که با استفاده از شاخص ساخته شده توسط داده‌های بانک جهانی، اندازه‌گیری

1- Institute for Management Development

2- World Economic Forum

3- Economist Intelligence Unit

4- Political Risk Services

5- Fraser Institute

6- objective

7- subjective

شده است - با استفاده از فنون اقتصادسنجی مورد آزمون قرار خواهد گرفت. فرضیه‌ای که در این تحقیق مورد آزمون قرار می‌گیرد این است که آیا رابطه منفی و معنی‌دار میان مقررات سخت و پیچیده کسب و کار و رشد اقتصادی در کشورهای منتخب وجود دارد؟ به عبارت دیگر، آیا قوانین و مقررات بازدارنده و تشریفات زائد اداری می‌تواند از راه ایجاد وقفه و افزایش هزینه‌ها در راه‌اندازی، ادامه تولید و بستن یک کسب و کار، مانع مهمی در رشد و سرمایه‌گذاری بنگاه‌ها و در نتیجه رشد و توسعه اقتصادی گردد. در الگوی رشد این تحقیق، که به روش داده‌های تابلویی برآورد شده، از شاخص‌های کسب و کار - منتشر شده توسط بانک جهانی - به عنوان متغیر مستقل استفاده شده است.

تعداد کشورهای مورد بررسی در این مطالعه ۶۲ کشور و دوره زمانی آن، سال‌های ۲۰۰۳-۲۰۰۶ است. این کشورها عبارتند از: اتریش، اتیوپی، اردن، استرالیا، اسپانیا، افریقای جنوبی، الجزایر، السالوادور، امریکا، اندونزی، انگلستان، ایتالیا، ایران، ایرلند، بلژیک، بلغارستان، بنگلادش، پاکستان، پاناما، پرتغال، پرو، تایلند، ترکیه، تونس، چاد، دانمارک، ژاپن، سنگال، سوئد، سوئیس، شیلی، عربستان، عمان، غنا، فرانسه، فنلاند، فیلیپین، کاستاریکا، کامرون، کره جنوبی، کلمبیا، کویت، گرجستان، لتونی، ماداگاسکار، مالی، مجارستان، مراکش، مصر، مغولستان، مکزیک، موزامبیک، نامیبیا، نروژ، نیجر، نیجریه، نیوزیلند، ونزوئلا، هلند، هند، هنگ کنگ و یونان.

۱- پیشینه تحقیق

با توجه به بررسی‌های صورت گرفته در زمینه‌های بررسی آثار قوانین و مقررات بر رشد اقتصادی و با توجه به چارچوب این تحقیق، مطالعه داخلی انجام نشده است که صرفاً به بررسی اثر قوانین و مقررات کسب و کار بر رشد اقتصادی پرداخته باشد. اما در زمینه تأثیر متغیرهای نهادی بر عملکرد اقتصادی در خلال دهه‌های اخیر مطالعات تجربی متعددی انجام شده که اغلب آنها به یافتن ارتباط معنی‌دار بین متغیرهای نهادی و عملکرد اقتصادی منجر شده است. در اینجا به چند نمونه اشاره می‌شود:

شریف‌آزاده و بحرینی (Sharif Azadeh & Bahreini, 2003)، با بررسی تأثیرپذیری سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران از شاخص‌های امنیت اقتصادی و متغیرهای نهادی، تأثیرپذیری

شدید سرمایه‌گذاری خصوصی را از ماهیت و عملکرد دولت تأیید نموده‌اند. صمیمی و آذرمنند (J. Samimi, & Azarmand, 2004)، ارتباط بین متغیرهای نهادی و نرخ‌های رشد بلندمدت را در ۸۰ کشور مختلف جهان طی دوره زمانی ۱۹۸۰-۲۰۰۱ بررسی نموده‌اند. نتایج این تحقیق نشان‌دهنده ارتباط معنی‌دار رشد بلند مدت اقتصادی با عملکرد نهادهای اقتصادی، سیاسی و حقوقی است.

رهبر، مظفری و محمدی (Rahbar, Mozaffari K., and Mohammadi, 2008)، در مقاله‌ای با عنوان «موانع سرمایه‌گذاری و تأثیر آن بر رشد اقتصادی در ایران» تأثیر امنیت سرمایه‌گذاری بر رشد اقتصادی ایران را طی سال‌های ۱۳۶۳-۱۳۸۴ در دو مقطع زمانی ۱۳۶۳-۱۳۷۳ و ۱۳۷۴-۱۳۸۴ بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که متغیر امنیت سرمایه‌گذاری بر رشد اقتصادی تأثیر مثبت و معنی‌دار دارد.

بوتنر (Buttner, ۲۰۰۶)، در بررسی تأثیر موانع دستیابی به نرخ‌های بلندمدت رشد به این نتیجه رسید که اصلاحات مقرراتی که هزینه‌های ورود را کاهش می‌دهد، موجب افزایش رشد می‌گردد. در شروع فعالیت یک شرکت، روش‌های اجرایی زمان‌بر برای ورود به بازار، هزینه‌هایی را ایجاد می‌کند که بر محرک‌های نوآوری و ایجاد شرکت‌های جدید تأثیر گذار است.

جلیلیان، کرکپاتریک و پارکر (Jalilian, Kirkpatrick, and Parker, 2007)، با بررسی تأثیر مقررات بر عملکرد اقتصاد با استفاده از دو شاخص کیفیت مقررات و اثربخشی دولت (از سری شاخص‌های کافمن^۱)، به یک ارتباط علیت قوی میان کیفیت مقررات و رشد اقتصادی دست یافتند.

داوسون (Dawson, 2006)، ارتباط میان مقررات، سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی بلندمدت را در یک نمونه بزرگ از کشورها بررسی نمود که نتایج این تحقیق نشان‌دهنده ارتباط منفی معنی‌دار، میان مقررات و رشد است. وی نشان داد که کاهش مقررات به صورت مستقیم از طریق عامل بهره‌وری و به صورت غیر مستقیم از مجرای سرمایه‌گذاری، بر رشد تأثیر مثبت دارد. دیانکوف، مکلیش و رامالو (Djankov, McLiesh, and Ramalho, 2006)، با استفاده از یک

میانگین ساده از شاخص‌های "آغاز یک تجارت، استخدام یا اخراج کارگران، ثبت مالکیت، دریافت اعتبار بانکی، حمایت از سرمایه‌گذاران، اجرای قراردادها و بستن یک کسب و کار" ثابت کردند که کشورهای با مقررات کسب و کار بهتر دارای رشد سریعتر هستند و در مقایسه با تأثیر دیگر عوامل تعیین‌کننده رشد، مانند ثبت نام مدرسه ابتدایی، بهبود آموزش دوره متوسطه، تورم و مصرف دولت تأثیر قوانین و مقررات کسب و کار بیشتر یا معنی‌دارتر بوده است.

سن و ولد (Sen, and Veld, 2007)، نشان دادند که روابط دولت-کسب و کار در رشد اقتصادی کشورها به طور معنی‌داری اهمیت دارد و بهبود در این روابط در هنگام کنترل دیگر عوامل تعیین‌کننده رشد، گواه بر رشد اقتصادی بالاتر است. آنها به این نتیجه رسیدند که نهادها، قوانین و مقررات مفیدتر و کارا تر از طریق کاهش هزینه‌ها و خطر پذیری‌ها و افزایش بهره‌وری، موجب افزایش تجارت می‌شوند.

سیسونه و پاپائانو (Ciccone, and Papaioannou, 2007)، با به کارگیری داده‌های صنعتی در رشد تعدادی از بنگاه‌های اقتصادی و اشتغال دریافتند در کشورهایی که زمان بیشتر برای ثبت کسب و کار لازم است، رشد بنگاه‌های جدید در صنایعی که گسترش و توسعه تقاضای جهانی و انتقال تکنولوژی را تجربه کرده‌اند، آرام‌تر و کندتر است.

فروند و بلاکی (Freund, and Bolaky, 2008)، نشان دادند که ارتباط مثبت تجارت با سطح درآمد در کشورهایی که در آنها مقررات به خوبی تنظیم شده و ورود بنگاه‌ها آسان‌سازی شده است تقویت شده و در کشورهایی با مقررات سنگین و انعطاف ناپذیر که بار مقرراتی وسیعی بر بخش خصوصی تحمیل می‌کنند، در هم شکسته شده است.

۲- معرفی الگو، متغیرها و داده‌های تحقیق

۲-۱- داده‌ها

۲-۱-۱: شاخص سختی کسب و کار

همچنان که در مقدمه توضیح داد شد، بانک جهانی از سال ۲۰۰۴ اقدام به انتشار گزارش‌های سالانه تحت عنوان «Doing Business» نموده است که در آن، موانع کسب و کار در کشورهای مختلف با یکدیگر مقایسه شده و با استفاده از تجارب کشورها در ایجاد اصلاحات، راهکارهایی

برای بهبود محیط کسب و کار ارائه می‌شود. روش مورد استفاده بانک جهانی در تهیه این گزارش ادواری، «اندازه‌گیری هزینه‌های اداری و زمان‌سنجی مراحل انجام کار» است که توسط «گروه مطالعاتی کسب و کار» در بانک جهانی بر اساس مطالعه قوانین و مقررات و با همکاری مسئولان محلی، وکلا، مشاوران کسب و کار، متخصصان اجرایی و مشاوران امور حقوقی انجام می‌شود. شیوه‌ی مورد استفاده بانک جهانی، به دلیل استفاده از اطلاعات واقعی و فروض معین مشابه برای جمع‌آوری داده‌ها، که اولاً شفاف بوده؛ ثانیاً به سادگی تکرارپذیر هستند، مقایسه بین کشورها را به گونه‌ای قابل دفاع امکان‌پذیر می‌سازد. در این تحقیق با استفاده از شاخص‌های ده‌گانه بانک جهانی - که در زیر معرفی خواهند شد - شاخص جدیدی با عنوان «سختی مقررات کسب و کار» ساخته شده است. توضیح این که بانک جهانی امور مربوط به کسب و کار را به ده فعالیت تقسیم کرده که هر کدام از آنها یک شاخص برای اندازه‌گیری موانع کسب و کار محسوب می‌شود و خود شامل چندین زیرشاخص می‌باشد. داده‌های این زیرشاخص‌ها توسط گروه کسب و کار بانک جهانی جمع‌آوری می‌شود. در این تحقیق پس از طی مراحل - که شرح داده خواهد شد - یک شاخص تجمعی ساخته شده که به عنوان متغیر مستقل در مدل استفاده خواهد شد. شاخص‌های ده‌گانه مربوط به کسب و کار در بانک جهانی به شرح زیر است:

۱- آغاز یک کسب و کار^۱

این شاخص چالش‌های راه‌اندازی یک کسب و کار را نشان می‌دهد که شامل تعداد مراحل، متوسط زمان، هزینه و حداقل سرمایه مورد نیاز به عنوان درصدی از درآمد ناخالص ملی سرانه است.

۲- کسب مجوزهای لازم^۲

در این بخش به عنوان نقطه شروع، بحث مجوزدهی از مجوزهای ساخت استفاده می‌شود، زیرا

-
- 1- Starting a business
 - 2- Dealing with licenses

فعالیت ساختمانی از بزرگ‌ترین بخش‌های هر فعالیت اقتصادی است.^۱ Doing Business برای این که در نتیجه تهیه این شاخص امکان مقایسه میان کشورهای مختلف فراهم شود فرض می‌کند که قرار است یک باب انبار با زیربنای مفید حدود ۱۳۰۰ متر مربع (۱۴۰۰۰ فوت مربع) در دو طبقه، هر طبقه به ارتفاع ۳ متر با ویژگی‌های معین ساخته شود.^۲ تعداد مراحل، زمان و هزینه لازم برای ساختن چنین انباری، که شامل گرفتن پروانه‌های لازم، عبور موفقیت‌آمیز از بازدیدها و بازرسی‌های مسئولان ذی‌ربط و برخوردارشدن از خدمات عمومی مانند برق، تلفن، آب و فاضلاب می‌باشد، در کشورهای مختلف اندازه‌گیری شده و از داده‌های به‌دست آمده برای ساختن شاخص موردنظر استفاده می‌شود.

۳- استخدام نیروی کار^۳

این شاخص مشکلاتی را که کارفرمایان در استخدام و اخراج کارگران با آن مواجه هستند نشان می‌دهد. این شاخص از زیرشاخص‌هایی همچون سختی استخدام، انعطاف ناپذیری ساعات کار، سختی اخراج، هزینه‌های اخراج و مانند آن تشکیل می‌شود.

۴- ثبت دارایی‌ها^۴

نشان دهنده سهولت دستیابی به تأمین حقوق مالکیت از نظر تعداد مراحل، زمان و هزینه است.

۵- تأمین اعتبار^۵

این شاخص محدوده، دستیابی و کیفیت اطلاعات اعتباری در دسترس به وسیله دفتر ثبت اسناد رسمی یا دفترخانه‌های خصوصی را اندازه‌گیری می‌کند و نشان‌دهنده میزان تقسیم اطلاعات اعتباری، حقوق قانونی قرض‌دهندگان و قرض‌گیرندگان، میزان ثبت رسمی و میزان ثبت

1- Doing Business 2006: Creating jobs, World Bank, p.16

2- Doing Business 2008: comparing regulations in 178 countries, World Bank, p.71

3- Employing workers

4- Registering property

5- Getting credit

دفترخانه‌های خصوصی است.

۶- حمایت از سرمایه‌گذاران^۱

این شاخص نشان‌دهنده شفافیت در معاملات، مسئولیت در برابر معاملات شخصی، توانایی سهامداران برای دادخواست علیه مدیران و کارکنان به خاطر سوءاداره شرکت و قدرت و توانایی حمایت از سرمایه‌گذاران است.

۷- پرداخت مالیات^۲

در این شاخص، مالیاتی که یک شرکت با اندازه متوسط در طول یک سال باید پردازد و همچنین هزینه اجرایی آن اندازه‌گیری می‌شود. این اندازه‌گیری‌ها، تعداد دفعات پرداخت که کارفرما باید انجام دهد، تعداد ساعاتی که برای آماده‌سازی، فایله‌بندی و پرداخت صرف می‌کند و درصد سودی را که باید به صورت مالیات پردازد شامل می‌شود.

۸- تجارت خارجی^۳

تعداد اسناد لازم، زمان و هزینه اقدامات مربوط به واردات و صادرات یک محموله استاندارد کالا در این شاخص نشان داده شده است.

۹- اجرای قراردادها^۴

آسانی یا سختی اجرای قراردادهای تجاری را اندازه‌گیری می‌کند. این شاخص شامل پیگیری زمان، تعداد مراحل و هزینه‌ها از لحظه دادخواهی خواهان تا پرداخت واقعی در یک مشاخره پرداخت است.

-
- 1- Protecting investors
 - 2- Paying taxes
 - 3- Trading across borders
 - 4- Enforcing contracts

۱۰- بستن یک کسب و کار^۱

این شاخص متشکل از سه زیرشاخص است که زمان و هزینه لازم برای رفع و رجوع کردن مسائل مربوط به یک ورشکستگی و نرخ بازیافت^۲ - که نشان دهنده درصدی از مطالبات طلبکاران است که از شرکت های ورشکسته پس گرفته می شود - زیرشاخص های آن هستند (World Bank, 2009).

* مبنای اندازه گیری و مقایسه محیط کسب و کار هر کشور با سایر کشورها، سهولت اجرای ده فعالیت فوق است. رتبه هر کشور در اغلب موارد بر حسب زمان، هزینه و مراحل انجام دادن هر یک از فعالیت های دهگانه فوق مشخص می شود. هر قدر سرعت انجام دادن یک فعالیت بیشتر و تعداد مراحل اداری و هزینه های آن کمتر باشد، محیط کسب و کار آن کشور مناسب تر و رتبه آن در مقایسه با سایر کشورها بهتر است.

۲-۱-۲: روش محاسبه شاخص مقررات کسب و کار

روش رتبه بندی کسب و کار توسط بانک جهانی به این صورت است که برای هر کشور میانگین ساده رتبه های صدکی ده شاخص اصلی محاسبه شده است^۳. رتبه هر کشور در هر شاخص نیز به صورت یک میانگین ساده از رتبه های صدکی زیرشاخص های تشکیل دهنده آن به دست آمده است.

گزارش های سالانه Doing Business از سال ۲۰۰۴ منتشر شده است (که شامل داده های ژانویه سال ۲۰۰۳ می باشد). در ۲ سال اول، یعنی سال های ۲۰۰۴ و ۲۰۰۵ شاخص ها محدودتر و تعداد کشورها کمتر بوده و رتبه کشورها نیز تعیین نشده است. رتبه بندی کلی کشورها توسط گروه کسب و کار بانک جهانی از گزارش سال ۲۰۰۶ (شامل داده های ۱۵۵ کشور در ژانویه ۲۰۰۵) آغاز شده است. در نتیجه، برای همگن سازی اطلاعات مورد نیاز این تحقیق و پر کردن خلأ

1- Closing a business

2- Recovery rate

۳ رتبه بندی صدکی یکی از انواع رتبه بندی است که در آن مشخص می شود هر داده در کدام صدک (از یک تا صد) قرار می گیرد.

موجود در داده‌های بانک جهانی، ابتدا رتبه‌بندی صدکی تمامی زیرشاخص‌ها برای کشورهای موجود در این سال‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام شد. سپس با میانگین‌گیری از رتبه‌بندی صدکی این زیرشاخص‌ها، رتبه صدکی هر شاخص تعیین گردید و در نهایت، رتبه هر کشور نیز از طریق گرفتن میانگین ساده از رتبه صدکی شاخص‌ها به دست آمده است.

برای مثال، رتبه صدکی «آغاز یک کسب و کار» یک میانگین ساده از رتبه‌بندی‌های صدکی زیرشاخص‌های «تعداد مراحل، تعداد روزها، میزان هزینه و حداقل سرمایه مورد نیاز برای باز کردن یک کسب و کار جدید» است. داده‌های این زیرشاخص‌ها برای کشور ایران در سال ۲۰۰۴، ۹ مرحله، ۴۸ روز، پرداخت ۶/۵ درصد درآمد سرانه به عنوان هزینه و ۲/۵ درصد درآمد سرانه به عنوان حداقل سرمایه لازم بوده است. پس از محاسبه رتبه‌بندی صدکی این ۴ زیرشاخص برای تمامی کشورها، ایران به ترتیب در صدک سی و پنجم، شصتم، شانزدهم و سی و پنجم رتبه‌بندی شده است. بنابراین به‌طور میانگین ایران در صدک سی و هفتم در آسانی آغاز یک کسب و کار قرار گرفته است. به همین ترتیب، ایران در صدک ۶۲ در استخدام نیروی کار، صدک ۴۱ در اجرای قراردادها و صدک ۶۴ در بستن یک کسب و کار رتبه‌بندی شده است. میانگین ساده رتبه‌بندی ایران در این ۴ شاخص ۵۱ است. بنابراین رتبه صدکی ایران در سال ۲۰۰۴، ۵۱ است و هنگامی که تمامی کشورها از این طریق رتبه‌بندی صدکی شده و مرتب شوند، ایران در مکان ۶۳ قرار گرفته است. رتبه‌های بالاتر نشان‌دهنده مقررات ساده‌تر و حمایت بیشتر از حقوق مالکیت است. بر اساس رتبه‌بندی انجام شده، سنگاپور، آمریکا، نیوزیلند و هنگ‌کنگ در بالاترین رتبه‌ها، یعنی به ترتیب رتبه اول تا چهارم در سال ۲۰۰۴ قرار گرفته‌اند.

داده‌های کسب و کار در سال‌های ۲۰۰۴-۲۰۰۷ به ترتیب برای ۱۳۳، ۱۴۵، ۱۵۵ و ۱۷۵ کشور جمع‌آوری شده است، همچنین تعداد شاخص‌ها نیز در دو سال اول به ترتیب ۵ و ۷ شاخص بوده و در سال‌های بعد به ۱۰ شاخص افزایش پیدا کرده است.

مقررات کسب و کار در سال ۲۰۰۴ شامل شاخص‌های «آغاز یک کسب و کار، استخدام نیروی کار، تأمین اعتبار، اجرای قراردادها و بستن یک کسب و کار» می‌باشد، که البته برای شاخص تأمین اعتبار عملاً داده مشخصی در دسترس نبوده است. بنابراین در این سال تنها برای ۴ شاخص دیگر رتبه‌بندی انجام شده است. در سال ۲۰۰۵ دو شاخص «ثبات دارایی‌ها و حمایت از سرمایه‌گذاران» به مجموعه شاخص‌ها اضافه شده که چون باز هم برای شاخص حمایت از سرمایه‌گذاران داده دقیقی

در دسترس نبوده است، شاخص سازی در این سال نیز تنها برای ۶ شاخص دیگر انجام شده است. از سال ۲۰۰۶، ۴ شاخص دیگر «کسب مجوز، حمایت از سرمایه گذاران، پرداخت مالیات و تجارت برون مرزی» به ۶ شاخص قبلی اضافه شده است.

نکته قابل توجه این که رتبه بندی های صدکی در این تحقیق توسط برنامه SPSS بر اساس کوچک ترین مقدار^۱ انجام شده است؛ به این مفهوم که کشورهای با مقررات بیشتر در صدک های بالاتر قرار گرفته اند. زیرا داده های بزرگ تر زیر شاخص ها نشان دهنده مقررات بیشتر است. اما زیر شاخص های «حقوق قانونی، میزان اطلاعات اعتباری و میزان ثبت غیر رسمی» در شاخص تأمین اعتبار و زیر شاخص های شاخص حمایت از سرمایه گذاران و زیر شاخص «نرخ بازیابی» در شاخص بستن یک کسب و کار بر اساس بالاترین مقدار^۲ رتبه بندی صدکی شده است چون میزان بیشتر این داده عمدتاً نشان دهنده مقررات بهتر و کمتر است. در نتیجه شاخص به دست آمده در این تحقیق، «شاخص سختی کسب و کار» است و از این لحاظ با تحقیقات دیگر تفاوت دارد.

۳-۱-۲: سایر متغیرها

متغیرهای استفاده شده در این تحقیق علاوه بر GDP سرانه که به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است، متغیرهای توضیحی متداول در الگوهای رشد شامل نیروی کار، سرمایه گذاری، مخارج دولت و نرخ ثبت نام دانشجویان - که به عنوان جانشینی برای سرمایه انسانی در نظر گرفته شده است - می باشد. داده های مربوط به تمامی این متغیرها از گزارش توسعه جهانی ۲۰۰۸ گرفته شده است.

۲-۲-۲ مدل

متغیر اصلی که این تحقیق در صدد بررسی اثر آن بر رشد اقتصادی است، متغیر سختی مقررات کسب و کار می باشد. برای بررسی اثر متغیر سختی مقررات کسب و کار بر میزان رشد اقتصادی، الگوی مطرح شده توسط بارو (۱۹۹۰) به صورت الگوی رشد نئو کلاسیکی درونزا با تأکید بر

1- Smallest value

2- Largest value

مخارج دولت انتخاب شده است:

$$Y = f(K, L, g) = AL^\alpha K^\beta g^\delta \quad \alpha + \beta + \delta > 1$$

اقتصاددانان به طور سنتی تغییرات در پارامتر A را به تغییرات تکنولوژیکی نسبت می‌دهند. هانسن^۱ و پرسکات^۲ با بسط و گسترش تفسیر شوک‌های تکنولوژیکی، نشان دادند تغییرات در چهارچوب نهادی و قانونی می‌تواند انگیزه‌های پذیرش تکنولوژی‌های معین را تغییر دهد. برای نمونه، وجود پاره‌ای مقررات دولتی دست‌وپاگیر می‌تواند به عنوان یک شوک تکنولوژی منفی عمل نماید (Snowdon, 2004).

بنابراین الگوی انتخابی به صورت زیر است:

$$\ln Y_{it} = \beta_0 + \beta_1 HBR_{it} + \beta_2 \ln I_{it} + \beta_3 \ln L_{it} + \beta_4 \ln G_{it} + \beta_5 \ln T_{it} + u_{it}$$

در این مدل i نشان‌دهنده کشور و t زمان است. متغیرهای LnY لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانه، HBR شاخص سختی مقررات کسب و کار، LnI لگاریتم میزان سرمایه گذاری، LnL لگاریتم نیروی کار، LnG لگاریتم مخارج مصرفی دولت، LnT لگاریتم نرخ ثبت نام دانشگاهیان و u جمله خطا را نشان می‌دهد.

۳- نتایج تجربی

برآورد الگو برای نمونه ۶۲ کشور مورد بررسی در این تحقیق به سه روش داده‌های ترکیبی^۳، داده‌های تابلویی با اثرات ثابت^۴ و داده‌های تابلویی با اثرات تصادفی^۵ انجام شده است. جهت مشخص نمودن الگوی مناسب از آزمون‌های معنی‌داری اثرات ثابت (F) و هاسمن استفاده شده است.

-
- 1- Hansen
 - 2- Prescott
 - 3- Pooled Data
 - 4- Fixed Effects
 - 5- Random Effects

جدول ۱- نتایج آزمون F و هاسمن

آزمون	آماره	درجات آزادی	سطح احتمال
F مقطعی	۴۴۴۶/۹۳	(۶۱ و ۱۳۵)	۰/۰۰۰
هاسمن	۱۴۳/۲۸۷	۵	۰/۰۰۰

منبع: محاسبات تحقیق

هنگامی که مدل واقعی داده‌های تابلویی باشد، استفاده از حداقل مربعات معمولی، به برآوردهای تورش دار و ناسازگار از پارامترهای رگرسیون می‌انجامد. این همان تورش متغیر حذف شده است؛ زیرا روش حداقل مربعات معمولی متغیرهای مجازی μ_i ها (اثرات ثابت) را از الگو حذف می‌کند. در این آزمون، معنی داری همزمان این متغیرهای مجازی آزمون شده است. نتایج این آزمون نشان می‌دهد که فرضیه صفر مربوط به روش داده‌های ترکیبی را می‌توان با احتمال نزدیک به صد درصد رد نمود؛ بنابراین الگوی مناسب الگوی داده‌های تابلویی است.

تابع آزمون هاسمن دارای توزیع مجانبی χ^2 با درجات آزادی K (تعداد متغیرهای توضیحی) است. فرض صفر آزمون هاسمن این است که برآوردهای اثرات ثابت و اثرات تصادفی اساساً اختلافی ندارند. به عبارت دیگر، در صورتی که نتوان فرض صفر را رد کرد، الگوی اثرات تصادفی پذیرفته و در صورت رد فرضیه صفر الگوی اثرات ثابت انتخاب می‌شود (Baltagi, 2008). مقدار P-value آماره هاسمن نیز برابر صفر شده، بنابراین روش مناسب برآورد الگو، روش اثرات ثابت است.

نتایج برآورد الگو براساس روش اثرات ثابت در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول ۲- نتایج برآورد الگو به روش اثرات ثابت

پارامترها	β_0	β_1	β_2	β_3	β_4	β_5	R^2	F	D.W
اثرات ثابت	۶/۷۷۶	-۰/۰۰۱	0/030***	۰/۲۰۳**	-۰/۱۷۲*	۰/۲۹۵*	۰/۹۹	۷۴۸/۷	۱/۸۹۵
	(۰/430)	(۰/0۰۰)	(۰/017)	(۰/079)	(۰/021)	(۰/010)			

منبع: محاسبات تحقیق

تذکر: مقادیر داخل پرانتز انحراف معیار را نشان می‌دهد.

*معنی داری در سطح ۱۰ درصد **معنی داری در سطح ۵ درصد ***معنی داری در سطح ۱ درصد

علامت ضرایب به دست آمده در روش اثرات ثابت مطابق با نظریات اقتصادی و معنی دار است. متغیر سختی مقررات کسب و کار دارای ضریب منفی و معنی دار است بنابراین نتایج برآورد رگرسیونی نیز اثر منفی سختی قوانین و مقررات کسب و کار بر رشد اقتصادی کشورها را تأیید می‌نماید. قدرت توضیح‌دهندگی الگو R^2 ، حدود ۰/۹۹ و آماره دوربین واتسن ۱/۸۹۵ است که نشان‌دهنده عدم همبستگی میان اجزای اخلاص در این الگو است. با توجه به نتایج مطالعات تجربی قبلی و مبانی نظری موضوع، نتیجه‌گیری به عمل آمده مطابق با انتظار است. بالا بودن شاخص سختی کسب و کار در هر اقتصاد، به عنوان یک مانع نهادی ضدانگیزشی در مسیر توسعه بنگاه‌های موجود و ایجاد کسب و کارهای جدید عمل می‌کند. سرمایه‌گذاران و اصحاب کسب و کار وقتی با حجم انبوه قوانین و مقرراتی مواجه می‌شوند که از دید آن‌ها «غیرلازم، زائد و دست و پا گیر» تلقی می‌شود، انگیزه خود را برای ورود به عرصه سرمایه‌گذاری و کارآفرینی از دست می‌دهند. از آنجا که بخش خصوصی رکن اصلی سرمایه‌گذاری در یک اقتصاد محسوب می‌شود، کاهش انگیزه سرمایه‌گذاری در این بخش، کاهش تولید و رشد اقتصادی را در دوره‌های بعد باعث خواهد شد.

نتیجه‌گیری

این مطالعه نشان می‌دهد قوانین و مقررات بازدارنده و تشریفات زائد اداری می‌تواند از راه ایجاد وقفه و افزایش هزینه‌ها در راه‌اندازی، ادامه تولید و بستن یک کسب و کار، مانع مهمی در رشد و سرمایه‌گذاری بنگاه‌ها و در نتیجه رشد و توسعه اقتصادی گردد. در الگوی رشد این تحقیق، که به روش داده‌های تابلویی برآورد شده، مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر رشد اقتصادی به همراه متغیر مورد نظر در این مطالعه قرار داده شده است. نتایج حاصل از برآوردهای رگرسیونی نشان‌دهنده رابطه منفی و معنی‌دار میان مقررات سخت و پیچیده کسب و کار و رشد اقتصادی در کشورهای موجود در نمونه است. به عبارت دیگر، شاخص «سختی مقررات کسب و کار» که با استفاده از داده‌های جمع‌آوری شده توسط بانک جهانی در ده حوزه مقرراتی شامل آغاز یک کسب و کار، کسب مجوز، استخدام نیروی کار، ثبت دارایی‌ها، تأمین اعتبار، حمایت از سرمایه‌گذاران، اجرای قراردادهای تجارت برون مرزی و بستن یک کسب و کار، ساخته شده، دارای

تأثیر منفی بر رشد اقتصادی است. بنابراین، کشورهایی که نیازمند روش‌های بیشتری برای شروع فعالیت جدید در مقایسه با دیگر کشورها هستند و ادامه یک فعالیت تجاری در آنها پر هزینه است، عموماً از رشد اقتصادی کمتری برخوردارند. هر چه تعداد مراحل اجباری بیشتر باشد، زمان مورد نیاز برای شروع یک فعالیت تجاری طولانی‌تر است و هزینه آن نیز (نسبت به درآمد سرانه) بیشتر خواهد بود. بسیاری از این مراحل نیازمند کسب اجازه از چندین سازمان و مستلزم اخذ گواهی محضری رسمی در مراحل مختلف هستند، یا اینکه به شدت در معرض بازرسی‌های مالیاتی قرار دارند. عملکرد ضعیف بازارهای اعتباری، که منجر به محدود شدن دسترسی به اعتبار برای برخی از گروه‌ها به ویژه بنگاه‌های کوچک و متوسط می‌شود نیز مانع از ورود بنگاه‌ها به برخی فعالیت‌ها، محدود شدن رشد بنگاه‌ها و کاهش رقابت در بازار محصول خواهد شد. مقررات بازار عوامل مانند قوانین کار که اخراج کارگران توسط بنگاه‌ها را پر هزینه و حتی غیرممکن می‌سازد نیز مانعی برای ورود بنگاه‌ها به بازار و رشد آنها محسوب می‌شود.

با توجه به این نتایج و با در نظر گرفتن این مطلب که محیط کسب و کار از لحظه کشف ایده و شروع سرمایه‌گذاری تا راه‌اندازی بنگاه، به خدمت گرفتن عوامل تولید و در نهایت تولید محصول و عرضه در بازار را در بر می‌گیرد و شاخص مورد بررسی در این تحقیق شامل زیر شاخص‌های زیادی است، انجام اصلاحات و آسان‌سازی محیط کسب و کار در هر یک از این زمینه‌ها می‌تواند در بهبود محیط کسب و کار و در نتیجه در افزایش رشد اقتصادی مؤثر باشد. ضروری است که دولت‌ها ساختارهای سیاست‌گذاری مؤثر و موافق بازار در چارچوب‌های تنظیمی کارآمد و روشن اختیار کرده و مقررات غیر ضروری حاکم بر شرکت‌ها را از قبیل مجوزهای کسب و کار و مزاحمت‌های دیوانسالاری، از میان بردارند. مقررات، حتی سودمند آن، در صورتی که نسبت به سطح درآمد یک کشور بسیار پیچیده، زیاد و یا پرهزینه باشد، می‌تواند مانع رشد بنگاه‌ها شود. آنچه مهم است کیفیت و نه کمیت مقررات همراه با اجرای موفقیت آمیز آن است.

References

- 1- Baltagi, Badi H. (2008). *Econometric Analysis of Panel Data*, John Wiley & Sons.
- 2- Brunetti, A., Kisunko, G., and Weder, B., (1998). "Credibility of Rules and Economic Growth: Evidence from a Worldwide Survey of the Private Sector", *The World Bank Economic Review*, Vol. 12, No. 3, pp. 353-84

- 3- Buettner, Bettina, (2006). "Entry Barriers and Growth", *Economics Letters*, Vol. 93, No. 1, pp. 150-155.
- 4- Ciccone, Antonio, and Elias Papaioannou. (2007). "Red Tape and Delayed Entry" *Journal of the European Economic Association*, Vol. 5, No. 2-3, pp. 444-458.
- 5- Dawson, John W. (2006). "Regulation Investment and Growth Across Country", *Cato Journal*, Vol. 26, No. 3, pp. 489-509.
- 6- Djankov, Simeon, McLiesh, Caralee, and Ramalho, Rita M. (2006). "Regulation and Growth". *Economics Letters*, Vol. 92, No. 3, pp. 395-401.
- 7- Freund, Caroline, and Bolaky, Bineswaree. (2008). "Trade, Regulations, and Income", *Journal of Development Economics*, Vol. 87, No. 2, pp. 309-321.
- 8- De Soto, Hernando. (2005). "Why Does The Informal Economy Matter?", Translated by Jafar Kheirkahan, *Tamin Ejtetaei Quarterly Journal*, Vol. 7, No. 20, pp. 115-128 (in Persian).
- 9- J. Samimi, A., and Hamid Azarmand. (2005). "An Investigation of The Effects of Institutional Variables on Economic Growth in Cross Countries", *Knowledge & Development Quarterly Journal*, Economic and Administrative Sciences Faculty, Ferdowsi University of Mashhad, Vol. 12, No. 16, pp. 11-36 (in Persian).
- 10- Jalilian, Hossein, Kirkpatrick, Colin, and Parker, David. (2007). "The Impact of Regulation on Economic Growth in Developing Countries: A Cross-Country Analysis", *World Development* Vol. 35, No. 1, pp. 87-103.
- 11- Rahbar, F.; F. Mozaffari Khameneh, and S. Mohammadi, (2008), "The Obstacles of Investment and its Effect on Economic Growth of Iran", *Journal of Economic Research*, Economic Faculty, University of Tehran, No. 81, pp. 111-138 (in Persian).
- 12- Sen, Kunal, and Te Veld, Dirk Willem. (2007). "State-Business Relations and Economic Growth in Sub-Saharan Africa", *IPPG Discussion Paper No. 8*.
- 13- Sharif Azadeh, M., and M. H. Bahreini. (2003). "The Effect of Economic Security Indicators on Private Investment in Iran (1358-1379)", *Journal of Namehye Mofid*, No. 38, pp. 159-192 (in Persian).
- 14- Snowdon, Brian, Howard R. Vane, and Peter Wynarczyk. (2004). "A Modern Guide to Macroeconomics", Translated by Mansoor Khalili Araghi, and Ali soori, *Baradaran Publication*, Tehran.
- 15- World Bank. (2004). "Doing Business in 2004: Understanding Regulation", *A copublication of the World Bank, the International Finance Corporation, and Oxford University Press*. Washington, D.C.
- 16- World Bank. (2005). "World Development Report 2005: A Better Investment Climate for Everyone", *A copublication of the World Bank and Oxford University Press*. Washington, D.C.
- 17- World Bank. (2006). "Doing Business in 2006: Creating Jobs", *A copublication of the World Bank, the International Finance Corporation*, Washington, D.C.
- 18- World Bank. (2008). WDI CD

- 19- World Bank. (2008). "Doing Business 2008: comparing regulations in 178 countries", *A copublication of the World Bank, the International Finance Corporation*. Washington, D.C.
- 20- World Bank. (2009). "Doing Business 2009" *A copublication of the World Bank, the International Finance Corporation, and Palgrave Macmillan* Washington, DC 20433.